

einer umfassenden Beschäftigung mit allen Bereichen des Sprachenlernens am Ende des Kurses über eine stabile Basis in allen alltäglichen Kommunikationsthemen verfügt und in der Lage ist, Konzepte in verschiedenen Lebensbereichen zu ergänzen und zu erweitern und eine ständige Kommunikation mit ausländischen Gesprächspartnern zu pflegen.

REFERENCES

1. Emmerich S., Colombo F. Deutsch lernen mit...Spielen und Rätseln. Grundstufe. Santiago, Chile: Klett Sprachen GmbH, 1999. 96 S.
2. Holweck, A., Trust, B. Spielerisch Deutsch lernen – Grundwortschatz-Rätsel für das 1. Schuljahr– Lernstufe 1: Deutsch als Zweitsprache / Fremdsprache. München: Hueber, Verlag GmbH & Co. KG, 2012. 31 S.
3. Зимня І. А., Черниш В. В. Організація та проведення рольових ігор на уроках з іноземної мови. Іноземні мови. Київ, 2010. № 4. С. 7-15.

Дмитрин С. В.

група АМ-43

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

Науковий керівник – канд. філол. наук, доцент Ладика О. В.

КОНЦЕПТ ЗЕМЛЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ФРАЗЕОЛОГІЧНІЙ ТА ПАРЕМІЙНІЙ КАРТИНАХ СВІТУ (НА МАТЕРІАЛІ ТЛУМАЧНИХ І ТЕМАТИЧНИХ СЛОВНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ)

Постановка проблеми. У статті висвітлюється проблема концепту ЗЕМЛЯ в українській мові. Оскільки, з давніх-давен на території України проживали хлібороби, агрономи, ремісники, й усі вони працювали на землі, то концепт ЗЕМЛЯ є надзвичайно значущим у свідомості українського народу. Це концепт відображає історію нашого народу, його ціннісно-моральні орієнтації і стиль життя. Він яскраво висвітлений у паремія та фразеологічних одиницях, шляхом аналізу яких, можна дослідити специфіку етнічної свідомості українців, звичаї, соціокультурні знання, традиції, обряди і вірування.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Концептуальний аналіз охоплює вербалізацію концепту у мовних засобах тієї чи іншої мови, в нашому випадку української, репрезентуючи місце концепту ЗЕМЛЯ в світосприйнятті українця, оскільки концептуалізація – це процес утворення й формування концептів у свідомості [4].

Концепт є багатовимірним утворенням в колективній свідомості із складною структурою, що виражається у фразеологічних одиницях. Особливо важливими у процесі концептуалізації є фразеологізми та паремії, що уособлюють смислове навантаження концепту, його місце у житті і свідомості народу та ставлення етносу до нього. Аналіз семантики концепту ЗЕМЛЯ в фразеологізмах відображає паремійні смисли, закодовані в мовній картині світу української нації [1].

В. І. Карасик виділяє трьохкомпонентну структуру концепту, що складається із поняттєвої, образної та ціннісної сторін. Для визначення поняттєвої складової концепту ЗЕМЛЯ необхідним є дефініційний аналіз вибірки із тлумачного словника поняття ЗЕМЛЯ [5]. О. Потебня вважає, що матеріальне та духовне життя народу – найбільш вичерпно відображено через паремії, тобто фразеологізми, прислів'я, приказки, що є надбанням певного народу. Це свідчить про те, що розглянувши парадигму усної народної творчості можна якнайяскравіше продемонструвати образну та ціннісну складову концепту ЗЕМЛЯ в українській культурі [2].

У працях таких науковців, як В. О. Аврорін, Ю. Д. Апресян, Г. В. Колшанський, О. С. Кубрякова, Л. А. Лисиченко, Б. О. Серебренніков, Т. В. Цив'ян розглянуто теорію картин світу, зокрема репрезентацію у них концепту ЗЕМЛЯ, який постає як щось величне, значуще та невід'ємне для українського народу [2].

Концепт ЗЕМЛЯ є відображенням ціннісних орієнтирів, матеріального статку, приналежності до певної країни в українській мовній картині світу, тим самим посідає важливе місце як у працях науковців, так і в мовній свідомості, тому потребує детальнішого розгляду та аналізу.

Постановка завдання статті. Метою статті є проаналізувати концепт ЗЕМЛЯ у мовній картині українців, проаналізувавши мовні засоби та смислове навантаження концепту ЗЕМЛЯ у фразеологічних одиницях, прислів'ях та приказках української мови.

Об'єктом дослідження статті виступає концепт "ЗЕМЛЯ" та українській паремійній і фразеологічній картині картинах світу.

Матеріалом дослідження слугувала вибірка з тлумачних і фразеологічних словників, включаючи прислів'я і приказки української мови.

Виклад основного матеріалу. Базуючись на спостереженнях і власному досвіді, можна виділити, що український народ завжди був нероздільний із концептом ЗЕМЛЯ. Йому надається неабияке значення, як джерелу всього необхідного, він є одним із ключових аспектів у ставленні українця до життя, роботи, стосунків у сім'ї, власної держави та приналежності до української нації. Оскільки, українці – аграрний народ, то концепт ЗЕМЛЯ протягом століть є невід'ємним елементом свідомості нашої нації. Цей концепт реалізується у мові за допомогою лексем город (огород), грядка, ґрунт, земля, лан, нива, поле, рілля, степ, цілина

Шляхом дефініційного аналізу ми проаналізували поняття ЗЕМЛЯ у тлумачних словниках української мови. Таким чином було визначено, що поняття ЗЕМЛЯ має різні варіанти інтерпретації. За даними «Словника української мови», лексема земля має значення: 1. Третя по порядку від Сонця велика планета, яка обертається навколо своєї осі і навколо Сонця. 2. Верхній шар земної кори. Земляна поверхня, площина, по якій ходять. 3. Речовина темнобурого кольору, що входить до складу земної кори. 4. Суша (на відміну від водяного простору). 5. Ґрунт, який обробляється і використовується для вирощування рослин. 6. Країна, край, держава. 7. Місце життя і діяльності людей.

Отже, проаналізувавши ключові аспекти кожного з визначень. Таким чином, можна зробити висновок, що цей концепт включає в себе кілька відмінних один від одного понять, які за ключовими словами дефініцій можна розділити на дві групи: місце проживання людей і ґрунт, як складник земної кори.

Усі вищезгадані значення представлені у пареміях і фразеологічних виразах української мови через які і простежується як український народ трактував концепт ЗЕМЛЯ споконвіків.

Важливою є реалізація опозиції земля – небо, що відбувається у прислів'ях (приказках) у двох напрямках. А саме протиставлення неба і землі: *далеко, як небо від землі; ну, а мені рано ще до неба, а на землі попоїсти треба; за рідною землею і на небі скучно*. Ту також прослідковується розуміння землі як місця проживання людей до смерті, а неба – як потойбіччя, куди потрапляють після смерті.

В українській мовній картині світу також існує взаємозв'язок земля – мати, де земля – годувальниця, місце роботи і життя людей, джерело забезпечення їжею або просто ґрунт для вирощування рослин. Саме аграрний аспект концепту ЗЕМЛЯ відображений в багатьох пареміях та репрезентує такі значення [3]:

1. Площина по якій всі ходять: *буде честь носом об землю; на необробленій землі лиш бур'ян росте; шукай пустого вітра в полі; вільному воля, скаженому поле, спасеному рай; степ без кінця, а коня попасти ніде;*

2. Речовина темно бурого кольору: *сам бик землю борікає і на себе кидає; у коліно землі набий, аби твоя взяла.*

3. Грунт, який використовується для вирощування рослин: *чия земля, того і хліб; гарна цілина, така люба рілля, що дитина росла б, коли б посадив; де господар не ходить, там нивка не родить; сидить, як морква в грядці; Більше землю удобряй – будеш мати урожай;*

4. Країна, держава, батьківщина: *пішов на країну, на степи, на вольній землі; за рідною землею і на небі скучно. Дорогу вибирай, та рідної землі не забувай; Не бувши на чужині, не оціниш по-справжньому рідної землі.*

5. Місце життя людей: *бодай місця на землі не знайшов!; шануй батька-матір, будеш довго жити на землі; Земля без води мертва, людина без сім'ї – пустоцвіт.*

6. Праця: *Праця, вкладена в землю, не пропаде; Хто землю удобрює, тому і земля повертає; На необробленій землі лише бур'ян росте; Не земля родить, а руки.*

7. Місце вічного відпочинку: *І то не наш корх землі, що нам очі закриють; Ми візьмем з собою штири дошки й землі трошки; Горе тому, що земля на його [3].*

На основі цих паремій ми простежили, що для українців “ЗЕМЛЯ” – це опора, надія, годувальниця, те на що люди покладаються і в чому вбачають безпеку і надійність. Концепт “ЗЕМЛЯ” так широко вживається у пареміях тому що це був один із найбільш знайомих українському народу складових навколишнього середовища, що надає широкого розуміння українцями прислів'їв і приказок, що його містять.

Концепт ЗЕМЛЯ також представлений у багатьох висловах, що відповідають різним життєвим ситуаціям, морально-ціннісним характеристикам нації, проте у своїй сукупності утворюють загальний образ українського народу. Фразеологічний рівень мови репрезентує такі ознаки концепту земля:

- 1) Територія, площа: *за тридев'ять земель; земля обітована.*
- 2) Підтримка, опора: *земля тікає з-під ніг, зазнає краху; прикипіти до землі; земля горить під ногами, земля западається.*
- 3) Пристановище після смерті: *лежати в землі; з сирію землею повінчатися; живцем в землю вложити; покинути грішну землю.*
- 4) Місце життя: *топтати землю; засівати землю слізьми; ударити лихом об землю.*
- 5) Важка праця: *зрошувати потом землю.*
- 6) Охорона, прихисток: *ладний провалитися крізь землю, хоч крізь землю провалитися.*
- 7) Реальність: *відриватися від землі; зсадити з хмар на землю, скинути з неба на землю.*
- 8) Обов'язковість, нездійсненність: *вирвати під землею; хай з землі викопай; діставати з-під землі.*
- 9) Ганьба: *змішати з землею; зрівняти з землею; втоптати в землю.*

Здійснивши описовий аналіз фразеологічних одиниць, що вербалізують концепт ЗЕМЛЯ, ми з'ясували, що він широко вживається для позначення різних ситуацій, проте все ж у всіх виразах простежується спільна риса поняттєвого змісту концепту, а саме розуміння землі, як верхнього шару земної кори, який слугує фізичною опорою по якій ми ходимо.

Висновок. Отже, фразеологізми та паремії втілюють типові національні уявлення про землю, визначаючи відображення цього концепту в українській культурі. Усна народна творчість дає змогу відтворити складну структуру цього концепту, охоплюючи його прямі і переносні значення та представляючи його позитивну і негативну конотацію, які закладені впродовж багатьох століть, що відображає цінність концепту ЗЕМЛЯ для українця, яка полягає у зверненні до землі як до джерела їжі, опори, надійності, уособленні її власної країни, Батьківщини, прихистку, стабільності тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вербалізація концепту ЗЕМЛЯ у фразеологічній та паремійній картинах світу. URL: https://dspu.edu.ua/native_word/wp-content/uploads/2016/04/2012-28.pdf (дата звернення: 20.12.2021).

2. Концептуалізація ЗЕМЛІ в мовній картині українців. URL:http://ddpu-filolvisnyk.com.ua/uploads/arkhiv-nomerov/2020/NV_2020_13/3.pdf (датазвернення: 20.12.2021).
3. Северинюк В. М. Тематичний словник популярних українських прислів'їв та приказок з коментарями. Вид.3-тє, доп. і переробл. Тернопіль: "Богдан", 2014. 176 с.
4. Болдырев Н. Н. Концептуальное пространство когнитивной лингвистики. Вопросы когнитивной лингвистики. 2004. № 1. С. 18-36.
5. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Москва: "Гнозис", 2004. 390 с.

Доценко Є. А.,
Роденкова В. С.

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Науковий керівник – канд. пед. наук, доцент Подосиннікова А. І.

МЕТОДИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВИКОРИСТАННЯ ПРИЙОМІВ МНЕМОТЕХНІКИ У ФОРМУВАННІ АНГЛОМОВНОЇ НАВЧАЛЬНО-СТРАТЕГІЧНОЇ ТА ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УЧНІВ МОЛОДШОЇ ШКОЛИ

Під час навчання у молодшій школі відбувається розвиток в учнів пізнавальних процесів, які характеризуються кількісними та якісними змінами. Кількісні змін сприяють зростанню швидкості перебігу процесів сприймання, яка проявляється у здатності до запам'ятовування більшого числа сприйнятих об'єктів. Якісні зміни провокують підвищення здатності до заучування та відтворення матеріалу. У цей період в учнів відбуваються зміни у співвідношенні мимовільного та довільного запам'ятовування, образної та словесної пам'яті [3, с. 109]. Ці процеси впливають на розвиток мовлення школярів і на вибір технологій та засобів навчання, зокрема, зумовлюють ефективність використання прийомів мнемотехніки у формуванні англomовної навчально-стратегічної та лексичної компетентностей в учнів молодшої школи.

Лексична компетентність – «це здатність людини до коректного оформлення своїх висловлювань і розуміння мовлення інших, яка базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок, знань і лексичної усвідомленості» [2, с. 215]. Метою формування англomовної лексичної компетентності (АЛК) учнів молодшої школи є формування рецептивних та репродуктивних навичок в межах відповідних сфер та ситуацій з урахуванням конкретних особливостей учнівських інтересів, на основі використання мовленнєвих зразків [2, с. 19].

Формування АЛК тісно пов'язане з навчально-стратегічною компетентністю (НСК) учнів. НСК складається із двох компонентів: навчальної і стратегічної компетентностей. Навчальна компетентність визначається як здатність і готовність особистості до усвідомленого й ефективного самостійного управління навчальною діяльністю від постановки цілей до самоконтролю та самооцінки результатів [2, с. 443]. Стратегічна компетентність розглядається як здатність компенсувати у процесі спілкування недостатність знання мови, а також мовленнєвого і соціального досвіду спілкування іноземною мовою [2, с. 443].

За А. М. Щукіним, *навчальні стратегії* – це організована, цілеспрямована і регульована послідовність визначених дій, які виконують учні під час навчальної діяльності, для того щоб навчання стало легшим, більш швидким та ефективним [1, с. 334]. Сучасна педагогіка розподіляє навчальні стратегії на прямі, непрямі та компенсаторні. *Непрямі стратегії* більшою мірою стосуються навчального процесу, їх поділяють на *соціальні, афективні і метакогнітивні*. *Прямі стратегії* забезпечують оволодіння мовними та мовленнєвими компетентностями на основі мнемічних та когнітивних стратегій. Саме мнемічні стратегії доволі часто використовують задля вивчення лексичного матеріалу (такі прийоми, як: класифікація, групування, ключові слова, візуалізація, створення семантичних карт, схем, відтворення слів про себе [1, с. 295]. Підґрунтям для створення мнемотехнік стали саме ці засоби, а також багато інших, метою яких є підвищення рівня запам'ятовування матеріалу.